

Πανεπιστήμιο Αθηνών
Τμήμα Επικοινωνίας και ΜΜΕ

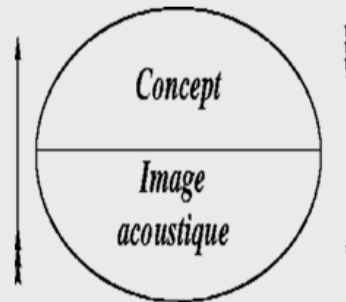
Σπύρος Α. Μοσχονάς

Γενικά χαρακτηριστικά των φυσικών γλωσσών

6/4/2023

1. Σημειολογικά χαρακτηριστικά

Ιδιότητες των γλωσσικών σημείων

1. Αυθαίρετο του σημείου
2. Γραμμικότητα του σημείου και ιεράρχηση γραμμών
3. Αμετάβλητο και μη εκφραστικό
4. Ασυνέχεια (δυναμική μονάδων)

Η διπλή άρθρωση του λόγου

α'	β'
σημεία	φωνήματα

(André Martinet, *Στοιχεία γενικής γλωσσολογίας*, 9-11, σημεία = «μονήματα»)

Πρόσθετα σημειολογικά χαρακτηριστικά

» (αυθαίρετο του σημείου→)

Πολιτισμική μετάδοση του λόγου

Saussure, Μαθήματα, 105: «Σε οποιαδήποτε εποχή η γλώσσα παρουσιάζεται ως προϊόν κληροδοτημένο».

» **Φυσικός τρόπος εκμάθησης**
Απόκτηση/Κατάκτηση (Acquisition)

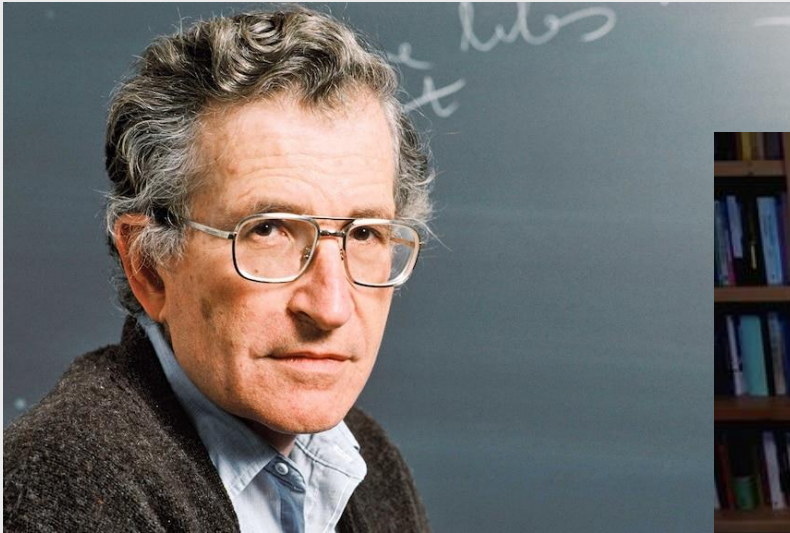
~

Εκμάθηση (Learning)

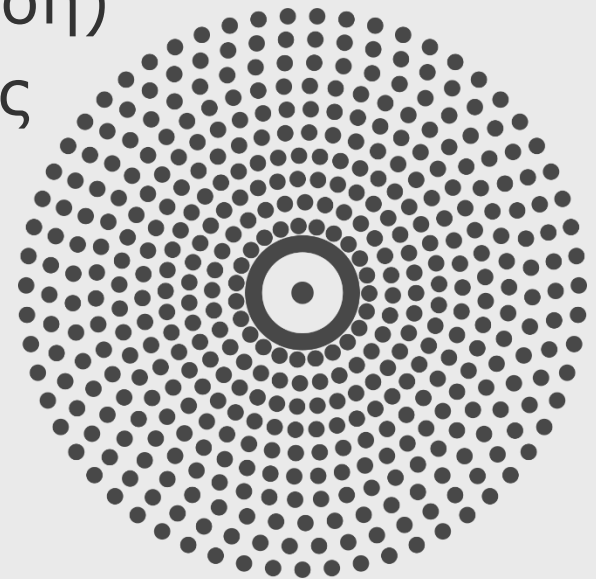
Πρόσθετα σημειολογικά χαρακτηριστικά

- » **Παραγωγικότητα/Δημιουργικότητα** (N. Chomsky κ.ά.). Η γλώσσα ως πεπερασμένος (γνωστικός) μηχανισμός που παράγει άπειρο αριθμό προτάσεων

2. Χαρακτηριστικά του μέσου

- » **Φωνητικός** χαρακτήρας (ακουστική οδός)
- » **Αμοιβαιότητα – Αντιμετάθεση ρόλων**
πομπού/δέκτη (ακροατή/ομιλητή)
→ 3. Επικοινωνιακά χαρακτηριστικά
- » **Ειδίκευση** των οργάνων
/ Εγκεφαλική ειδίκευση (πλαγίωση)
- » **Μη κατευθυντικότητα** σήματος
/ Ταχεία **εξασθένιση** σήματος
(«έπεα πτερόεντα»)

» Πολλαπλότητα εκφοράς

«Η γλώσσα δεν περιορίζεται καθόλου στην εκλογή των μέσων της» (Saussure)

→ Νοηματικές γλώσσες (sign languages)

» «... πάνω από τη λειτουργία των διαφόρων οργάνων υπάρχει μια άλλη, πιο γενική, ικανότητα που κατευθύνει τα σημεία· κι αυτή θα μπορούσε να είναι μόνο η γλωσσική»

(Saussure, *Μαθήματα Γενικής Γλωσσολογίας*, 40)

3. Επικοινωνιακά χαρακτηριστικά

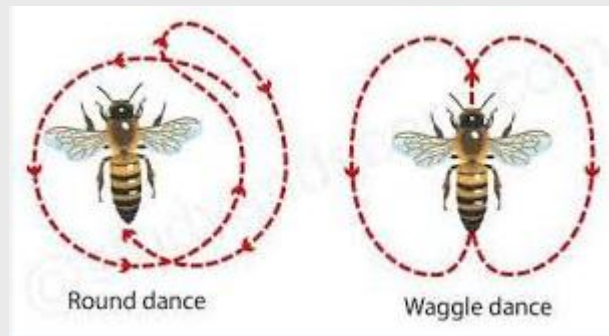
» **Μετάθεση**

(displaced speech, relayed speech)

βλ. L. Bloomfield, *Language*, Chicago: The University of Chicago Press, 1984 [¹1933]:

«Φέρε μου αυτό το μήλο»

- » Μετάθεση όμως χαρακτηρίζει και το σύστημα επικοινωνίας των μελισσών

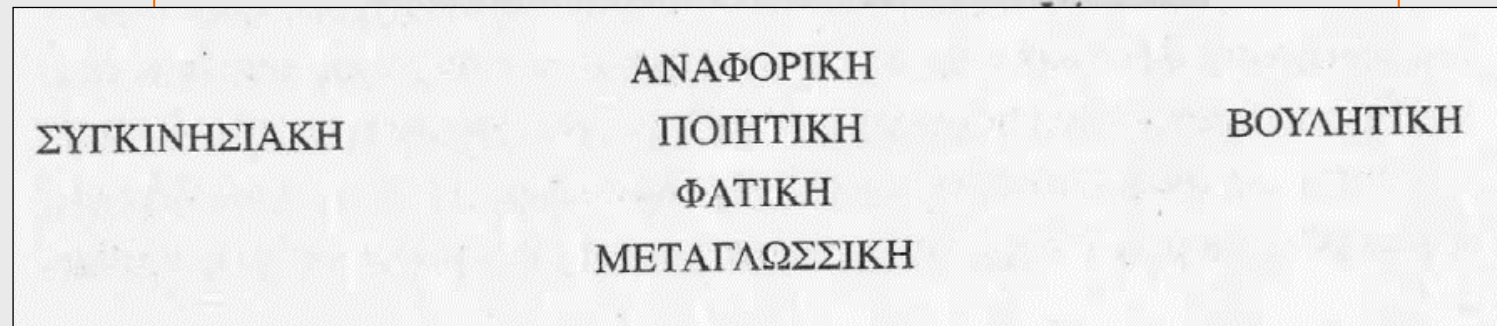
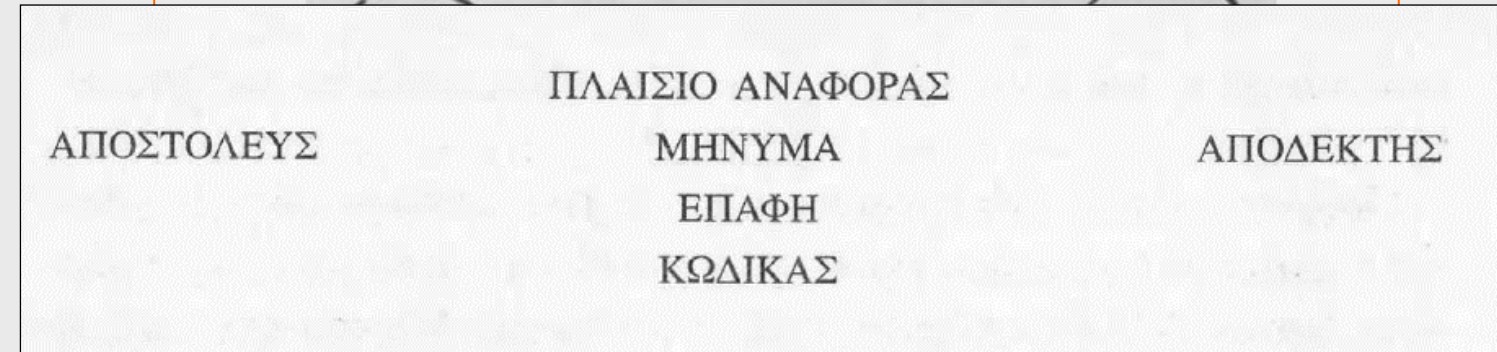

- » **Γενίκευση-αφαίρεση.** Οι λέξεις αναφέρονται μέσω γενικών ιδεών που σχηματίζονται διά της αφαίρεσης από την εμπειρία (J. Locke). Στις γενικές αυτές ιδέες αντιστοιχούν γενικές οντότητες (Πλάτωνας).
- » Σύγχρονες εκδοχές: «Όταν χρησιμοποιώ τη λέξη πόνος στην πρόταση *Αισθάνομαι έναν πόνο* δεν αναφέρομαι στο βίωμα του πόνου άμεσα αλλά μέσω μιας γενίκευσης. Αυτό που λέω είναι ότι αισθάνομαι μια συγκεκριμένη εκδοχή του είδους βιώματος που ονομάζεται πόνος.» (Α.-Φ. Χριστίδης, «Η φύση της γλώσσας», στο *Ιστορία της ελληνικής γλώσσας*, Θεσσαλονίκη: ΚΕΓ, 23· βλ. συζήτηση Κιντή-Χριστίδη «περί της φύσης της γλώσσας», *Ποίηση* 19, 2002.)

- » **Εξάρτηση από την περίσταση της επικοινωνίας**
Δεικτικά στοιχεία του λόγου
(≠ εξαρτημένη / αντανακλαστική χρήση των συστημάτων επικοινωνίας ορισμένων ζώων).
- » **Αμοιβαιότητα-διαδραστικότητα-αναδραστικότητα** (βλ. και 2. Χαρακτηριστικά του Μέσου)
- » Δυνατότητα **μονολόγου**
- » Δυνατότητα **εξαπάτησης**
- » **Ανακλαστικότητα – Μεταγλωσσική λειτουργία**

Λειτουργίες της επικοινωνίας

«Κύκλωμα της ομιλίας» (Saussure, *Μαθήματα*, 40 κ.ε.)

Φώνηση

Ακοή

6

Προθετικότητα της επικοινωνίας

- » (P. Grice κ.ά.)
«Ο Α εννοεί [μη φυσική σημασία] κάτι με το χ»
≈ «Ο Α εκφέρει το χ με την πρόθεση να προκαλέσει μία πεποίθηση μέσω της αναγνώρισης αυτής ακριβώς της πρόθεσης».

